

УДК 37.091.214

доцент Паніна О.В.,
Київський національний університет будівництва і архітектури**КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ
ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА»**

Розглядаються кваліфікаційні вимоги до аспірантів і здобувачів наукового ступеня кандидата наук у рамках підготовки з курсу іноземної мови з урахуванням європейських рекомендацій з мовної освіти

Ключові слова: кваліфікаційні вимоги, аспірант, здобувач, науковий ступінь, іноземна мова, кандидат наук, іноземна мова, європейські рекомендації.

Перспектива наукового зростання сучасного дослідника тісно пов'язана не тільки з наявністю професійних знань і вмінь, але й з його загальноосвітнім і культурним рівнем, кругозором. Тому одним з істотних компонентів підвищення науково-дослідного потенціалу є знання однієї чи навіть кількох іноземних мов. В умовах глобальних інтеграційних процесів, частиною яких є розвиток і поглиблення міжнародних науково-технічних і інших контактів, професійне спілкування іноземною мовою (як усне, так і писемне) допомагає особистості розвиватися, підвищувати свій загальний, інтелектуальний рівень, а головне – є невід'ємною складовою діяльності сучасного фахівця та обов'язковою передумовою успішної професійної кар'єри.

З іншого боку, підвищення ролі вивчення іноземних мов стимулюється реформуванням системи освіти в Україні, яке відбувається з моменту приєднання країни у 2005р. до Болонської конвенції. Участь у Болонському процесі потребує нових підходів та вимог до вивчення іноземних мов. «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», які було розроблено Комітетом освіти Ради Європи з питань співпраці в галузі культури, передбачають, що випускники вищих немовних навчальних закладів мають володіти професійно-орієнтованими іншомовними навичками і вміннями в усіх видах мовленнєвої компетенції у межах запропонованих рівнів володіння. Застосовуючи глобальну шкалу володіння іноземною мовою у сучасних практичних умовах аспірантського курсу для немовних спеціальностей, найбільш реальним було б очікувати ступінь володіння у межах від рівня B2 (Vantage - просунутий) до C1 (Effective Operational Proficiency - автономний) і вище, тобто C2 (Mastery - компетентний).

Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій «Незалежний користувач» рівня B2 здатний:

- розуміти основні ідеї тексту як на конкретну, так і на абстрактну тему, у тому числі й дискусії за фактом;
- вільно спілкуватися з носіями мови;
- чітко та детально висловлюватись на широке коло тем;
- виражати свою думку з певної проблеми, наводячи різноманітні аргументи за і проти.

«Досвідчений користувач» рівня C1 здатний:

- розуміти широкий спектр достатньо складних та об'ємних текстів і розпізнавати імпліцитне значення;
- висловлюватись швидко і спонтанно без помітних утруднень, пов'язаних із пошуком засобів вираження;
- ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті, навчанні та роботі;
- чітко, логічно, детально висловлюватись на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання.

«Досвідчений користувач» рівня C2 здатний:

- розуміти без утруднень практично все, що чує або читає;
- вилучити інформацію з різних усних чи письмових джерел, узагальнити її і зробити аргументований виклад у зв'язній формі;
- висловлюватись спонтанно, дуже швидко і точно, диференціюючи найтонші відтінки смислу у доволі складних ситуаціях.

З урахуванням Рекомендацій Ради Європи щодо мовної освіти, положень Державної національної програми "Освіта", вимог та рекомендацій Вищої Атестаційної Комісії України кафедраю іноземних мов КНУБА було розроблено Програму курсу для підготовки аспірантів і здобувачів наукового ступеня кандидата наук у відповідних галузях з дисципліни «Іноземна мова».

Програма аспірантського іншомовного курсу передбачає не лише опрацювання окремих тем загально-наукової й вузькопрофесійної спрямованості, але й повторення, розширення й закріплення необхідних для активного володіння іноземною мовою відомостей граматичного й лексичного характеру.

Систематична робота над іноземною мовою повинна включати різні мовні аспекти, а саме: читання, аудіювання, мовлення, аналіз й відтворення інформації, її сприйняття й засвоєння блоками, членування синтаксичних

конструкцій на компоненти, виокремлення семантично ключових конститuentів (слів та словосполучень) з тексту тощо.

Робота над термінологічними одиницями в плані їх засвоєння, запам'ятання й відтворення повинна базуватись не лише на рівні простого терміну, але й термінів-словосполучень, розуміння їх побудови та структурно-семантичних особливостей, міжкомпонентних внутрішніх зв'язків та функціонування в цілому тексті.

Впродовж аспірантського курсу навчальної дисципліни «Іноземна мова» з урахуванням відповідних кваліфікаційних вимог, які висуваються на іспиті, аспірант/здобувач опановує та вдосконалює комунікативні мовленнєві компетенції через:

- поглиблення навичок адекватного перекладу з іноземної на рідну мову за допомогою фахових матеріалів за спеціальністю аспіранта, що є можливим при максимальній індивідуалізації занять, перш за все, через самостійну роботу з оригінальними іншомовними джерелами, яка передбачає використання словників і довідників, а також знання техніки роботи зі словником;

- розвиток вмінь з реферування та анотування спеціального науково-технічного тексту, що припускає як розуміння професійно спрямованого тексту, так і здатність передавати його зміст засобами рідної і/або іноземної мови з дотриманням граматичних, лексико-семантичних, стилістичних норм. (Потрібно пояснити, що для цього виду роботи необхідні навички аналітичного читання оригінального іншомовного науково-технічного тексту, зокрема тексту вузькофахової спрямованості, а також володіння певним словниковим запасом термінологічної лексики, знання основних синтаксичних структур рівня словосполучення й речення, вміння граматично правильно конструювати речення);

- розвиток навичок усного спілкування (діалогічне та монологічне мовлення).

Особливого значення набувають усні форми спілкування іноземною мовою, тому важливим завданням є розвиток усного професійно орієнтованого мовлення й уміння розуміти професійно орієнтоване мовлення. Слухач повинен чітко розуміти поставлене запитання і давати граматично правильно побудовані відповіді. Крім того, слухач повинен мати достатній рівень підготовки для монологічного мовлення з тем, пов'язаних з широкопрофільними інтересами спеціаліста та вузькоспеціальними темами його наукового дослідження, а також тем загальнопобутової та загальнокультурної спрямованості.

Джерелами для навчання, а також вдосконалення вмінь і навичок у системі мовної підготовки є оригінальні монографічні видання, статті та монографічні огляди, доповіді на міжнародних симпозіумах, конференціях і

семінарах; література загальнонаукової та загальнокультурної спрямованості, матеріали іншомовних ЗМІ. Сьогодні величезні можливості для пошуку необхідної загальнонаукової, загальнотехнічної, спеціальної та вузькоспеціальної літератури та іншої відповідної інформації надає глобальний Інтернет-ресурс.

Основна мета вивчення іноземної мови в рамках аспірантського курсу – це досягнення такого рівня володіння мовленнєвими компетенціями, який дозволяє ефективно користуватись знаннями і вміннями як писемної, так і усної мови у професійній, академічній та соціальній сфері. Це передбачає наявність таких вмінь та навичок в різних видах мовної діяльності, які дають можливість:

- вільно читати оригінальну літературу за спеціальністю;
- оформляти здобуту з іншомовних джерел інформацію у вигляді перекладу, анотації, реферату;
- робити доповіді й повідомлення іноземною мовою на теми, пов'язані з науковою роботою аспіранта, й вести співбесіду на загальнонаукові й вузькопрофесійні теми.

Конкретні завдання, які потрібно вирішувати для досягнення відповідного рівня володіння мовленнєвими компетенціями, полягають у вдосконаленні й подальшому розвитку усіх видів мовної діяльності. Наприклад, для формування навичок усного іншомовного професійного спілкування необхідно виступати з доповідями й повідомленнями на загальнонаукові й вузькопрофесійні теми, беручи участь у міжнародних семінарах, конференціях, симпозіумах, різноманітних дискусіях, в тому числі за допомогою всесвітньої мережі Інтернет (вебінари, телеконференції).

Необхідно також формувати вміння передавати зміст прочитаної або прослуханої інформації; опановувати лексичний мінімум, включаючи як загальнотехнічні терміни, так і терміни профілюючої спеціальності; оволодіти граматичними формами, які є найбільш характерними для науково-технічних текстів та ділової документації; удосконалювати вміння та навички письмової мови: анотування, реферування й письмового перекладу.

Визначальна вимога в досягненні певного рівня того чи іншого аспекту мовної діяльності - це вимога професійної спрямованості володіння іноземною мовою в таких видах діяльності як читання, аудіювання, говоріння, переклад, письмо.

Удосконалення навичок читання іноземною мовою передбачає оволодіння такими видами, як читання для загального розуміння (skimming – швидке читання), швидке вибіркове читання (scanning) і читання для докладного розуміння (detailed reading). Вільне, невимушене читання передбачає формування здатності виокремлювати опорні смислові блоки,

визначати структурно-семантичне ядро, виділяти основні думки й факти, знаходити логічні зв'язки й аргументацію автора. Для контролю розуміння прочитаного використовується переклад, відповіді на запитання, переказ прочитаного.

Окрему увагу слід приділяти комунікативним навичкам усної мови. Для покращення навичок розуміння усної мови необхідно якомога більше займатися аудіюванням інформації з різних іншомовних джерел, а також використовувати можливості усного спілкування іноземною мовою з колегами в інших країнах світу. Це саме стосується й розвитку навичок говоріння, висловлювання в формі монологічного й діалогічного мовлення. Передбачається, що аспірант повинен володіти навичками монологічного мовлення на рівні підготованого й непідготованого висловлювання на теми, які безпосередньо пов'язані з його або її спеціальністю й науковою роботою, наприклад, у вигляді доповіді, повідомлення тощо. У рамках діалогічного мовлення вимагається спроможність говорити на тему своєї наукової роботи, а також на загальнонаукові, загальносоціальні та деякі краєзнавчі теми. Очікується, що аспірант або здобувач здатний висловлювати свої думки більш менш вільно та швидко як у формі монологу, так і вести діалог на вищезгадані теми, а також інші теми, визначені Програмою аспірантського курсу з навчальної дисципліни «Іноземна мова».

Для розвитку навичок читання, а також для контролю за точністю розуміння використовується переклад, як від навчальної діяльності. Для утворення навичок перекладу необхідні загальні знання про особливості наукового та науково-технічного функціонального стилю, а також деякі корисні відомості з курсу теорії перекладу. Критерії письмового перекладу, що встановлені Програмою: 1500 друкованих знаків за 45 хвилин.

Розвиток навичок письма є засобом активізації засвоєння мовного матеріалу. В умовах стрімкого наростання міжнародного спілкування писемні навички дуже важливі для майбутнього науковця, дослідника для електронного листування з колегами та відповідними інституціями, також вміння писати іноземною мовою є важливим інструментом безпосередньо у науковій дослідницькій роботі, а саме написанні доповіді, анотації, реферату, конспекту і т.п.

Література:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. Strasbourg, Language Policy Unit. Available at: <http://www.coe.int/lang-CEFR>

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д.пед.н., проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003.
3. Рекомендація N R (98) 6 Комітету міністрів Ради Європи "Про сучасні мови" [Електронний ресурс] // Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи: Рекомендації, Заходи. Міжнародний документ від 17.03.1998 № R(98)6. – http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_725
4. Програма аспірантського курсу з навчальної дисципліни «Іноземна мова» / Т.І. Петрова, О.В. Паніна, Е.І. Щукіна, А.А. Махиня. – К.: КНУБА, 2016.

Аннотация

Рассматриваются квалификационные требования к аспирантам и соискателям ученой степени кандидата наук в рамках подготовки по дисциплине «Иностранный язык» с учетом европейских рекомендаций по языковому образованию.

Ключевые слова: квалификационные требования, аспирант, соискатель, ученая степень, кандидат наук, иностранный язык, европейские рекомендации.

Summary

The point at issue is about qualifying requirements imposed on post-graduate, research and PhD students who take the course of a foreign language, with regard to recommendations developed in Common European Framework of Reference for Languages.

Key words: qualifying requirements, post-graduate, research student, scientific degree, foreign language, PhD, European recommendations.